

власника, збереження субпопуляції бездоглядних собак в поєднанні зі зростанням рівня агресії внаслідок стерилізації самок:

Список використаних джерел

1. Borchel P.L. Aggressive behavior of dogs kept as companion animals: Classification and influence of sex, reproductive status and breed // *Applied Animal Ethology* 1983, 10(1-2), P.45-61
2. Wright J.C., Nesselroete M.S. Classification of behavior problems in dogs: Distributions of age, breed, sex and reproductive status // *Applied Animal Behaviour Science* 1987; 19(1-2), P.169 - 178
3. O'Farrell V., Peachey E. Behavioural effects of ovariohysterectomy on bitches // *Journal of Small Animal Practice* 1990; 3(12), P 595 – 598
4. Podberscek A.L., Serpell J.A. The English Cocker Spaniel: preliminary findings on aggressive behaviour // *Applied Animal Behaviour Science* – 1996. – 47(1), P. 75-89.
5. Guy N.C., Luescher U.A., Dohoo S.E., Spangler E., Miller J.B., Dohoo I.R., Bate L.A. Demographic and aggressive characteristics of dogs in a general veterinary caseload // *Applied Animal Behaviour Science*, 2001; 74 (1), P.15-28.

ЕКОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ЖИТТЄЗДАТНОСТІ ПОПУЛЯЦІЙ РІДКІСНОГО ВИДУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЧЕРВОНОГО СПИСКУ *SILENE LITHUANICA* ЗРАТ. В КІВЕРЦІВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ ПРИРОДНОМУ ПАРКУ «ЦУМАНСЬКА ПУЩА»

*Іванців О.Я., к.пед.н., доцент кафедри ботаніки,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк;
Іванців В.В., к.і.н., доцент кафедри екології,
Луцький національний технічний університет, м. Луцьк*

Збереження рідкісних і зникаючих видів рослин неодмінно пов'язане з комплексним дослідженням їх популяцій, особливо з вивченням життєздатності і механізмів саморегуляції. Встановлено, що життєздатність популяції - це сукупність властивостей, ознак і зв'язків, що забезпечують притаманну популяції здатність підтримувати рівень системної організації, необхідної для збереження базової функції - відновлення, розселення та еволюції [1]. Здатність популяції до підтримки рівня системної організації істотно залежить як від популяційної організації та еколого-ценотичних факторів, так і впливу антропогенних чинників.

Таким чином, життєздатна популяція здатна до самовідновлення; експансії території; зберігає еволюційну перспективу (тобто адаптується до природних змін середовища, в якій знаходиться). Особливе значення оцінки життєздатності популяцій має для видів, що підлягають охороні як на

загальнодержавному, так і на регіональному рівнях. Такі дослідження повинні бути неодмінною складовою комплексного моніторингу біорізноманіття на природоохоронних територіях різного статусу - в першу чергу в природних заповідниках і національних природних парках. За результатами досліджень життєздатності популяцій видів, що охороняються можливе подальше обґрунтування системи заходів щодо їх збереження.

У процесі спеціальних досліджень було розпочато виявлення параметрів життєздатності популяцій деяких рідкісних видів на території Ківерцівського національного природного парку «Цуманська Пуща».

Метою роботи було вивчення життєздатності популяцій рідкісного виду Європейського Червоного списку *Silene lithuanica* Zapal. і виявлення перспектив подальших досліджень в цьому напрямку на досліджуваній території.

Збір та обробка матеріалів проводився відповідно до загальноприйнятих методик популяційних і фітоценотичних досліджень [2, 3].

На території Цуманської пуші виявлений один вид з Європейського Червоного списку - смілку литовську. *Silene lithuanica* Zapal. – Смілка литовська. Гола і сизеа рослина. Стебло прямостояче, 20-50 см, струнке, вгорі вилчасто-розгалужене, з клейкими верхніми міжвузлями. Листя в нижній частині стебла зближені; самі нижні з них зібрані при його основі в розетку, майже лопатковидні; інші листки ланцетні, 7-50 мм дов., 2-15 мм шир., при основі закруглені, з гострою верхівкою або гоструваті, з більш-менш загорнутими краями. Квітки зібрані на кінцях гілок і стебла щитками. Чашечки вузькотрубчасто-булавоподібні, 14-18 мм, 1-1,5 мм шир. біля основи, а вище до 2-3 мм шир., з округлими, тупими, по краях трохи виїмчастими зубцями. Пелюстки 12-14 мм, пурпурні; платівка пелюсток - яйцеподібна, 4-6,5 мм, у верхівки закруглена, без виїмки або з ледь помітною виїмкою. Коробочка циліндрична, (6,5) 8-10 мм. Насіння 0,5-0,6 мм дов., 3 помітним желобком на спинці, буре. Однорічник. Цвіте VI-VIII. Зростає на піщаному ґрунті в соснових лісах по галявинах і узліссях, а також на полях.

Поширена на Поліссі, в основному Правобережному. Загальне поширення. Польща, рослина середньої смуги Європейської частини Росії, Прибалтика, Білорусь.

Silene lithuanica в Україні є досить рідкісним видом, локалізованим на Поліссі. Найбільші його популяції зосереджені на Західному Поліссі - в межах Волинської та Рівненської областей. В Україні проходить південна та східна межа його ареалу. На території національного природного парку зустрічається спорадично. В околицях с. Грим яче, уздовж дороги на узліссі соснового лісу. Найбільша з виявлених на цій території популяція смілки литовської знаходиться в Горинському лісництві (кв. 47) в сосновому лісі.

Silene lithuanica Zapal. - Однорічний, напіврозетковий терофіт, поновлення і чисельність якого в локальних місцях проростання повністю залежить від рівня насінневої продуктивності та ефективності генеративного розмноження. Природно росте на узліссях.

Інтенсивне господарське освоєння територій, зокрема формування значних за площею зрубів з порушеним шаром підстилки, сприяло його певній синантропізації, оскільки створило більшу кількість придатних для його проживання екоотопів з відкритими піщаними субстратами. До таких екоотопів відносяться також обочини доріг, лісові дороги.

Оскільки більшість представників родини Caryophyllaceae не здатні утворювати стійкого банку насіння в ґрунті, життєздатність популяцій цього виду безпосередньо залежить від можливості реалізації насінневого поновлення з насіння, яке утворилося в поточному році. Насіння його не можуть переноситися на значні відстані. Можливо, певну роль в поширенні насіння може грати мірмекохорія, проте це припущення потребує перевірки. Тому, для виживання виду важлива реалізація наступних умов: з одного боку постійна наявність ценотичного відкритих екоотопів з піщаними субстратами, причому незалежно від походження (природні або антропогенні), а з іншого, відносно низький рівень безпосереднього антропогенного впливу на екоотопи в період формування особин догенеративних вікових станів. Саме на рівні ювенільних і іматурних особин популяція піддається найбільшій небезпеці з боку впливу екзогенних факторів, причому не тільки антропогенних, а й природних. З одного боку, оскільки вид є псамофітом, в екотопах, що є оптимальним для формування локальних популяцій виду, його особини, особливо на ранніх стадіях розвитку, дуже залежні від умов зволоження, яке виключно атмосферним. З іншого боку, саме на рівні догенеративних стадій, і, перш за все, ювенільних і іматурних, регулярний механічний антропогенний вплив (наприклад, їзда по лісовій дорозі, лісогосподарські заходи на зрубках і т.п.) може привести до істотної зміни чисельності популяції.

Такі особливості відновлення популяцій обумовлюють природну рідкість виду в регіоні і значну залежність його життєздатності від мінливості зовнішніх екологічних чинників.

Поряд з смілкою литовською на території зустрічаються і інші види, що мають різний статус охорони, які вимагають детального аналізу життєздатності їхніх популяцій.

РЕЗУЛЬТАТИ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ ЗЕЛЕНИХ НАСАДЖЕНЬ НА ТЕРИТОРІЇ ОСББ «ТАМ-ТАМ» У М. ЛУЦЬКУ

Кичилюк О.В., к.с.-г.н., доцент кафедри лісового та садово-паркового господарства,

Гуль О.І., студент 5 курсу біологічного факультету,

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк

Головними функціями зелених насаджень населеного пункту є санітарно-гігієнічні, рекреаційні та декоративно-художні. Окрім вказаних, які є традиційними, дослідники (наприклад, Ф.В. Стольберг) виділяють ще цілий